

Stenens kalligrafi

Stenar är viktiga i japansk trädgårdskonst. Deras placering följer ofta samma princip om en blandad ordning som bland annat är grunden för japanska skrivtecken.

TEXT & FOTO THORBJÖRN ANDERSSON

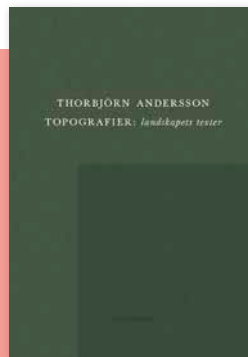
En väg i en japansk trädgård är något annat än i väst. Den är utformad för att ge olika slags upplevelser men också för att engagera vandraren att observera, välja, förstå något mera än att komma till ett mål. En stig som leder till en byggnad möter sällan i rät vinkel som det görs i väst och därmed tonas konfrontationen mellan park och byggnad ned.

Shin-gyo-so är en teknik att blanda olika grader av formell ordning i stället för att som i västerländsk trädgårdskonst hålla dem separerade. *Shin-gyo-so* betyder formell, halv-formell och informell. Det är en kompositionsprincip som ursprungligen formulerades inom kalligrafi med det sätt som de japanska skrivtecknen är uppbyggda på och även rymden dem emellan. Detta har sedan överförts till andra konstformer inklusive trädgårdskonsten.

Grundtanken är att ställa olika grader av formalitet vid sidan av varandra för att förstärka karaktärer; det naturliga mot det kultiverade, det mjuka mot det hårda, det rätvinkligna mot det oregelbundna, det skrovliga mot det släta.

BETRAKTAR MAN STENMATERIAL i stigar, trappor och ytor blir detta tydligare. Stenar är viktiga i japansk trädgårdskonst, inte bara som solitära spänningspunkter noggrant placerade i ett krattat grusfält utan också som en del av en stig i en palatsträdgård, en teträdgård eller

Denna text är ett sammanfattat utdrag ur Thorbjörn Anderssons bok *Topografier – landskapets texter*, utgiven på Carlsson Bokförlag 2024.

Detalj från Ise Jingū, en shintohelgedom i staden Ise.

ett zentempel. Det sätt som stenarna är placerade på följer ofta principen om formell, halv-formell och informell. Det gäller stenarnas form och relation men också deras karaktär; storlek, yta, färg. Även växtmaterialet i klippt, format och friväxande former använder tekniken med *shin-gyo-so*.

I västerlandet är en markbeläggning oftast en lättgången yta som ska göra det lättare att ta sig från en punkt till en annan. Ytan är oftast gjord i ett och samma material och tillsågat eller på annat sätt utformat i ett gemensamt mått så att stenen blir enkel och praktisk att lägga. *Shin-gyo-so* är ett sätt att uppnå det motsatta; materialkontraster, äkthet, naturlighet, det vackra hantverket, imperfektion som en sublim estetisk upplevelse.

SHIN-GYO-SO ÄR ANVÄNDBART i en lång rad olika gestaltningssituationer. Ett ofta refererat exempel som finns i väst är markbeläggningen som man går på under vandringen från staden Aten och upp till nära Akropolisklippans topp. Besökaren bjuds in till en vindlande väg som är omväxlande bred och smal och stensatt på ett sätt som påminner om *shin-gyo-so*. Stenarna är långa, korta, smala, breda, huggna i bågform, skrovliga, släta, tillhuggna, naturliga. Då och då stöter man på sittplatser, trappor och murar.

Den grekiske arkitekten Dimitris Pikionis (1887–1968) har här åstadkommit ett uttrycksfullt konstverk enligt andra principer än de som vi normalt betraktar som västerländska. Arbetet utfördes på 1950-talet men skapar i

Från Shugaku-in
Imperial Villa,
en uppsättning
trädgårdar på
kullarna i Kyotos
östra förorter.

Från Ryoanji, ett zenbuddhistiskt tempel i Kyoto, beläget på vad som en gång var släkten Fujiwaras egendom.

Akropolis sammanhang av 2000-årig historia en tidlös stämning och arkaisk karaktär.

DEN ESTETISKA KRAFTEN från den japanska trädgården kommer från den omedelbara kontrasten där formala principer av olika ordning existerar sida vid sida. Det är till exempel vanligt i Japan att kimonos har ett regelbundet mönster i botten som överlagras av ett friare mönster vilket i sin tur är broderat för hand med blomstermotiv.

Samma gäller för japansk traditionell musik. Ett stycke består ofta av tre sektioner. Den första presenterar en tematisk idé på ett långsamt och kontrollerat sätt. Den andra sektionen utvecklar materialet och lägger till livlighet och känsla. Den sista delen är snabbare och har en friare rytm. Noh-teatern, som introducerades på 1300-talet, byggs också upp i tre delar med olika kodifierade

rörelsemönster. Vi skulle kunna kalla det blandad ordning. Resultatet är ett kraftfullt verktyg som kan bidra till en rikedom i landskapsarkitekturen.

DEN ZENBUDDHISTISKA tankevärlden undviker tydliga motsättningar men antyder skillnader. Stenlagda gångar kan vara utförda med stenar av olika karaktär men placeras inte för sig själv utan på ett sätt så att de samspelar med sin granne.

De japanska trädgårdarna utgör ett av landets främsta bidrag till kulturhistorien. På de flesta sätt ligger dess uttryck och innehåll långt ifrån vår egen tradition men det finns också flera beröringspunkter. För landskapsarkitekturen kan många av de japanska principerna användas i gestaltning av en park eller trädgård även hos oss. Det kan resultera i något som engagerar på ett djupare sätt än vad vi ser med ögonen. ■

Saihoji är en av de mest kända japanska mossträdgårdarna, belägen i Kyoto. Sedan 1994 ett av Unescos världsarv.